

بررسی چالش‌های یکپارچه‌سازی داده و اطلاعات همانندجویی آثار علمی در کشور

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تاریخ انتشار:
۱۴۰۳/۵/۲۸

شماره مسلسل: ۱۹۹۷۹
کد موضوعی: ۲۹۰

مرکز پژوهش‌های
مجلس شورای اسلامی

عنوان گزارش:

بررسی چالش‌های یکپارچه‌سازی داده و اطلاعات همانندجویی آثار علمی در کشور

نوع گزارش: طرح ولایحه □، نظارتی □، راهبردی □

نام دفتر:

مطالعات مدیریت (گروه دولت الکترونیک و مدیریت داده)

تهیه و تدوین کنندگان:

محمد موسوی صالح، یحیی مرتب

مدیر مطالعه:

یحیی مرتب

اظهار نظر کنندگان:

سیروس علیدوستی، مسعود بنافی (هیئت علمی دانشگاه تهران)، ابوالقاسم رجبی (مطالعات انرژی، صنعت و معدن)، سکینه خانعلی پور (مطالعات حقوقی)، حسین نصیری (مطالعات آموزش و فرهنگ)

ناظران علمی:

مهدی عبدالحمید، محمد عبدالحسین زاده

گرافیک و صفحه آرایی:

انسیه بهاء بزرگی

ویراستار ادبی:

سیده مرضیه موسوی راد

واژه‌های کلیدی:

۱. تقلب علمی
۲. همانندجویی و ثبت
۳. کانون ملی
۴. مؤسسات هم‌تراز

تاریخ شروع مطالعه:

۱۴۰۲/۰۴/۰۱

فهرست مطالب

چکیده	۶
خلاصه مدیریتی	۷
۱. مقدمه	۸
۲. پیشینه پژوهشی و تقنینی	۱۰
۲-۱. پیشینه مطالعات پژوهشی مرتبط	۱۰
۲-۲. سوابق تقنینی به همراه آسیب شناسی	۱۰
۳. بررسی وضعیت اجرای تبصره «۹» قانون پیشگیری و مقابله با تقلب در تهیه آثار علمی	۱۱
۳-۱. بررسی وضعیت عملکرد سامانه همانندجو و مؤسسات مشمول قانون	۱۱
۳-۲. بررسی وضعیت سامانه ملی ثبت پیشنهادها، پایان نامه ها، رساله ها و مؤسسات مشمول قانون	۱۳
۴. چالش های اجرای تبصره «۹» قانون پیشگیری و مقابله با تقلب در تهیه آثار علمی	۱۵
۴-۱. چالش های قانونی همانندجویی و ثبت	۱۵
۴-۲. چالش های فنی - اجرایی همانندجویی و ثبت	۱۶
۵. تبیین دلایل موازی کاری در همانندجویی از دید سازمان های مشابه	۱۶
۵-۱. دلایل موازی کاری و سازوکارهای مشابهت یابی در حوزه علمیه	۱۶
۵-۲. دلایل موازی کاری و سازوکارهای مشابهت یابی در وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	۱۷
۵-۳. دلایل موازی کاری و سازوکارهای مشابهت یابی در دانشگاه آزاد اسلامی	۱۸
۵-۴. تحلیل استدلال های سازمان های موازی	۱۸
۶. نتیجه گیری و ارائه پیشنهاد های سیاستی	۱۹
منابع و مأخذ	۲۰

فهرست جداول

جدول ۱. گزیده عملکرد همانندجویی پارسا، پیشنهاد و مقاله در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۲	۱۲
جدول ۲. عملکرد مؤسسه ها در همانندجویی پارسا و پیشنهاد بر پایه وابستگی سازمانی در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۲	۱۳
جدول ۳. گزیده عملکرد سامانه ملی ثبت پارسا و پیشنهاد در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۲	۱۴
جدول ۴. عملکرد مؤسسه ها در ثبت پارسا و پیشنهاد بر پایه وابستگی سازمانی آنها در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۲	۱۴

بررسی چالش‌های یکپارچه‌سازی داده و اطلاعات همانندجویی آثار علمی در کشور

چکیده

مجلس شورای اسلامی برای برخورد با بدرفتاری‌های علمی، در سال ۱۳۹۶ «قانون پیشگیری و مقابله با تقلب در تهیه آثار علمی» را تصویب کرد که تبصره «۹» آن به همانندجویی و ثبت پایان‌نامه‌ها، رساله‌ها و پیشنهادهای آنها در ایراندک می‌پردازد. در تبصره «۹» قانون یاد شده، دو راهکار کلیدی برای پیشگیری از بدرفتاری علمی وضع شده است. راهکار نخست، همانندجویی و راهکار دوم نیز گردآوری همه پایان‌نامه‌ها، رساله‌ها و پیشنهادهای آنها در یک کانون ملی (ایراندک) برای اثربخشی همانندجویی مدارک علم بوده، اما تناقض آشکار موجود در زمینه گردآوری اطلاعات در یک کانون ملی، تعیین ایراندک به‌عنوان متولی این امر در قانون و درعین حال بیان لفظ «مؤسسات هم‌تراز ایراندک» در آیین‌نامه اجرایی بوده است. این موضوع باعث ایجاد نهادهایی موازی با ایراندک شد و به‌تبع آن علاوه بر عملکرد ضعیف در همانندجویی و ثبت پارساها و پیشنهادهای آنها، تمهیدات لازم برای انتقال و ثبت اطلاعات در ایراندک مطابق استانداردها، با مشکل مواجه شد. این مشکل با اصلاح آیین‌نامه اجرایی قانون در هیئت‌وزیران نیز حل نشده و به قوت خود باقی مانده است. گزارش حاضر به بررسی این چالش و عدم یکپارچگی داده و اطلاعات علمی کشور با توجه به مشکل مربوطه می‌پردازد.

■ بیان/شرح مسئله

مجلس شورای اسلامی برای برخورد با بدرفتاری‌های علمی، در سال ۱۳۹۶ «قانون پیشگیری و مقابله با تقلب در تهیه آثار علمی» را تصویب کرد که تبصره «۹» آن به همانندجویی و ثبت پایان‌نامه‌ها، رساله‌ها و پیشنهادهای آنها در ایراندک می‌پردازد. در تبصره «۹» قانون یاد شده، دو راهکار کلیدی برای پیشگیری از بدرفتاری علمی مطرح شده‌اند. راهکار نخست، همانندجویی و راهکار دوم نیز گردآوری همه پایان‌نامه‌ها، رساله‌ها و پیشنهادهای در یک کانون ملی (ایراندک) جهت اثربخشی همانندجویی مدارک علمی بوده است. تناقض آشکار موجود در زمینه گردآوری اطلاعات در یک کانون ملی، تعیین ایراندک به‌عنوان متولی این امر در قانون و درعین حال بیان لفظ «مؤسسات هم‌تراز ایراندک» در آیین‌نامه اجرایی بوده است. این موضوع باعث شد برخی نهادها نظیر وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، دانشگاه آزاد، حوزه علمیه و سایر نهادها، به ایجاد سامانه‌های مشابهت‌یابی موازی با ایراندک بپردازند و به تبع آن، علاوه بر عملکرد ضعیف در همانندجویی و ثبت پارساها و پیشنهادهای، تمهیدات لازم برای انتقال و ثبت اطلاعات در ایراندک مطابق استانداردها، با مشکل مواجه و یکپارچه‌سازی داده‌ها و اطلاعات علمی جهت همانندجویی و تجمیع و استانداردسازی واحد آنها با مشکل و مخاطره روبه‌رو شود.

■ نقطه نظرات / یافته‌های کلیدی

در این پژوهش، دو دسته چالش قانونی و فنی - اجرایی شناسایی شدند. چالش‌های قانونی شامل مغایرت آیین‌نامه اجرایی با متن قانون، عدم وجود ضمانت اجرایی در قانون و چالش‌های فنی - اجرایی شامل نیاز به پالایش و سازمان‌دهی داده‌ها و نیاز به روزرسانی سامانه‌ها (کارکرد و نرم‌افزار) شناسایی شده‌اند.

مهم‌ترین چالش مطروحه در این زمینه، مغایرت آیین‌نامه اجرایی قانون «پیشگیری و مقابله با تقلب در تهیه آثار علمی» با مواد قانون است. براساس ماده (۹) قانون، مرجعیت گردآوری و مشابهت‌یابی تمامی آثار علمی با ایراندک است، اما وجود لفظ مؤسسات هم‌تراز در آیین‌نامه اجرایی موجب به وجود آمدن دیگر نهادهای مشابه جهت مشابهت‌یابی آثار علمی شده

که البته این مورد در آخرین مصوبه هیئت‌وزیران، اصلاح شد، ولی مشکل حل نشد.

■ پیشنهادهای سیاستی و تقنینی

✓ در راستای مصوبه هیئت‌وزیران در تاریخ ۱۴۰۱/۱۲/۱۴ به شماره ۲۳۵۲۴۰ درخصوص حذف لفظ «هم‌تراز آن (حسب مورد)»، پیشنهاد می‌شود عبارت ذیل به صورت صریح در اصلاحیه این مصوبه، به تصویب هیئت‌وزیران برسد: «همه سامانه‌های مشابهت‌یاب در پایگاه داده و اطلاعات علمی ایراندک تجمیع گردد و هیچ مؤسسه علمی اجازه مشابهت‌یابی اسناد علمی خود را به‌طور مجزا و مستقل از ایراندک ندارد».

✓ ایجاد وب‌سرویس‌های متعدد و متنوع از طرف ایراندک برای سازمان‌ها، نهادها و مؤسسات علمی، متناسب با نیازهای خاص سازمان‌های مخاطب، بدین صورت که دانشجویان هر مؤسسه علمی در وب‌سایت مؤسسه خود فرایند مشابهت‌یابی را انجام دهند، اما استعلام مشابهت‌یابی صرفاً از پایگاه داده و اطلاعات ایراندک صورت گیرد.

✓ ایجاد ضمانت اجرایی در تبصره «۹» قانون اصلاح قانون پیشگیری و مقابله با تقلب در تهیه آثار علمی مصوب سال ۱۳۹۶ جهت مقابله و مجازات متخلفین.

✓ به‌منظور یکپارچه‌سازی، مدیریت بر نحوه نگاهداری، بهبود امنیت، سامان‌دهی و انسجام‌بخشی به تبادل داده و اطلاعات علمی کشور، به تبع مشابهت‌یابی کارآمدتر، پایگاه موجود در پژوهشگاه ایراندک به‌عنوان یکی از پایگاه‌های داده و اطلاعات پایه، موضوع ماده (۱۰) قانون مدیریت داده و اطلاعات ملی با تولى گری وزارت علوم، تحقیقات و فناوری اضافه شود.

✓ ارتقای زیرساخت‌های موجود در ایراندک جهت مقابله با بدرفتاری‌های علمی.

✓ اجرای ماده (۱۹) قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد جهت انتشار تمامی پژوهش‌هایی که با بودجه عمومی انجام شده‌اند، توسط ایراندک در پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) بلافاصله پس از ثبت در سامانه.

✓ به‌روزرسانی و ارتقای سامانه مشابهت‌یاب پژوهشگاه ایراندک جهت پوشش محتوای موجود در بستر اینترنت و استفاده از روش‌های هوشمند مشابهت‌یابی معنایی و استفاده از هوش مصنوعی.

۱. مقدمه

به‌منظور برخورد با بدرفتاری‌های علمی که یکی از موضوعات چالش‌برانگیز در کشور است، مجلس شورای اسلامی در ۳۱ مردادماه سال ۱۳۹۶، ماده‌واحد «قانون پیشگیری و مقابله با تقلب در تهیه آثار علمی»^۱ را با ۱۰ تبصره تصویب کرد که تبصره «۹»^۲ آن درباره همانندجویی (مشابهت‌یابی) و ثبت پایان‌نامه‌ها، رساله‌ها و پیشنهادهای آنها در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) است. براساس این ماده از قانون مذکور، حوزه‌های علمیه و همچنین دانشگاه‌ها، پژوهشگاه‌ها، مؤسسه‌های آموزش عالی، پژوهشی و فناوری دولتی و غیردولتی زیر نظر وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی از جمله دانشگاه علمی کاربردی، دانشگاه آزاد اسلامی، جهاد دانشگاهی، مؤسسه‌های آموزش عالی غیردولتی غیرانتفاعی، مؤسسه‌های وابسته به دستگاه‌های آموزش عالی غیردولتی غیرانتفاعی، مؤسسه‌های وابسته به دستگاه‌های اجرایی و دانشگاه فرهنگیان موظف هستند از این به بعد، پیشنهادهای (پروپوزال‌ها)، پایان‌نامه‌ها و رساله‌های دانشجویان تحصیلات تکمیلی خود را که فاقد طبقه‌بندی هستند در سامانه‌های اطلاعاتی پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) ثبت و تأیید کرده و فایل تمام‌متن و نتیجه را همانندجویی کنند. ارائه گواهی ثبت و بارگذاری فایل تمام‌متن و نتیجه همانندجویی این مدارک برای هرگونه پرداخت مالی به استادان راهنما، مشاور و داور و تخصیص امتیاز در ترفیع و ارتقای آنها و همچنین دانشجویان الزامی است.

آیین‌نامه اجرایی قانون پیشگیری و مقابله با تقلب در تهیه آثار علمی^۳ قانون مذکور در سال ۱۳۹۸ به تصویب رسید که در آن مؤسسات موظف شدند در اجرای تبصره «۹» ماده‌واحد قانون اقدامات زیر را انجام دهد:

۱. پیشنهاد (پروپوزال‌ها)، رساله‌ها و پایان‌نامه‌های فاقد طبقه‌بندی دانشجویان تحصیلات تکمیلی باید پس از تصویب در مؤسسه، در ایرانداک ثبت شود.

۲. کلیه رساله‌ها و پایان‌نامه قبل از دفاع باید در ایرانداک مشابهت‌یابی شود و ارائه گزارش مشابهت‌یابی برای کسب مجوز دفاع الزامی است. ایرانداک موظف است امکان مشابهت‌یابی برخط (آنلاین) را برای مؤسسه ایجاد کند.

۳. ارائه گواهی ثبت نهایی پایان‌نامه / رساله در ایرانداک برای فراغت از تحصیل الزامی است. استفاده از امتیاز پایان‌نامه / رساله مربوط برای ترفیع پایه، ارتقای مرتبه اعضای هیئت‌علمی و تسویه حساب مالی و برخورداری از مزایای مالی آن، منوط به ارائه گواهی ثبت نهایی و مشابهت‌یابی پایان‌نامه / رساله در ایرانداک است. گواهی مذکور باید به‌صورت برخط (آنلاین) قابل دسترس باشد.

بنابراین با توجه به تبصره «۹» قانون یاد شده، دو راهکار کلیدی برای پیشگیری از بدرفتاری علمی در نگارش پارساها^۴ دیده شده است. راهکار نخست، همانندجویی است که برپایه آن همه پارساها و پیشنهادهای باید با مدارک موجود در ایرانداک همانندجویی شوند و گزارش آن به دانشگاه‌ها، پژوهشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی، پژوهشی و فناوری داده شود تا اگر بدرفتاری‌ای انجام شده بود، پیش از دفاع و تصویب، رسیدگی شود. راهکار دوم، نیز گردآوری همه پارساها و پیشنهادهای در یک کانون ملی (ایرانداک) بود که براساس این گردآوری، همانندجویی مدارک با اثربخشی بیشتری انجام گیرد. این دو راهکار، مکمل یکدیگر هستند و باید هم‌زمان به انجام رسند تا به بخشی از چالش بدرفتاری علمی پاسخ داده شود.

۱. قانون پیشگیری و مقابله با تقلب در تهیه آثار علمی، مصوب ۱۳۹۶/۰۵/۳۱ مجلس شورای اسلامی.

۲. تبصره «۹» - حوزه‌های علمیه و همچنین دانشگاه‌ها، پژوهشگاه‌ها، مؤسسه‌های آموزش عالی، پژوهشی فناوری دولتی و غیردولتی زیر نظر وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی از جمله دانشگاه علمی و کاربردی، دانشگاه آزاد اسلامی، جهاد دانشگاهی، مؤسسه‌های آموزش عالی غیردولتی غیرانتفاعی، مؤسسه‌های وابسته به دستگاه‌های اجرایی و دانشگاه فرهنگیان موظف هستند از این پس، پیشنهادهای (پروپوزال‌ها)، پایان‌نامه‌ها و رساله‌های دانشجویان تحصیلات تکمیلی خود را که فاقد طبقه‌بندی هستند در سامانه‌های اطلاعاتی پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) ثبت و تأیید کرده و فایل تمام‌متن و نتیجه را همانندجویی کنند. ارائه گواهی ثبت و بارگذاری فایل تمام‌متن و نتیجه همانندجویی این مدارک برای هرگونه پرداخت مالی به استادان راهنما، مشاور و داور و تخصیص امتیاز در ترفیع و ارتقای آنها و همچنین دانشجویان الزامی است.

۳. آیین‌نامه اجرایی قانون پیشگیری و مقابله با تقلب در تهیه آثار علمی، مصوب ۱۳۹۸/۰۵/۲۳ هیئت محترم وزیران.

۴. پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها.

تکلیف قانونی ایرانداک در همانندجویی، ثبت پارساها و پیشنهادها به سال ۱۳۹۶ بازمی‌گردد، ولی این سازمان از سال ۱۳۴۷ به گردآوری، سازمان‌دهی و اشاعه اطلاعات این مدارک پرداخته است. در گنجینه ملی پایان‌نامه‌ها، رساله‌ها و مدارک علمی، نسخه چاپی ۲۹۵ هزار پارسای دانش‌آموختگان ایرانی درون کشور (از ۱۳۲۳ تا ۱۳۹۶) و در پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) نزدیک به یک میلیون پارسا و پیشنهادها آنها نگه‌داری می‌شوند. در اساسنامه ایرانداک (۱۳۸۸)^۱ مدیریت اطلاعات علم و فناوری شامل موارد زیر تعریف شده است:

گردآوری، سازمان‌دهی، ذخیره، حفظ، بازیابی، تحلیل و اشاعه مدارک و اطلاعات علم و فناوری کشور از جمله پایان‌نامه‌های کارشناسی‌ارشد و رساله‌های دکترای تخصصی دانش‌آموختگان داخل و دانش‌آموختگان ایرانی خارج از کشور، مقاله‌های سمینارها، مشخصات پژوهشگران و متخصصان، طرح‌های پژوهشی، اطلاعات مربوط به اختراعات، نرم‌افزارهای علمی و همچنین اطلاعات پشتیبان آنها از جمله اطلاعات سازمان‌ها و افراد،

مرکز ثبت اطلاعات علمی و فناوریانه...،

مدیریت تأمین و دسترسی به مدارک و اطلاعات علم و فناوری گردآوری شده در پژوهشگاه در سطح ملی و جهانی،

انتشار نمایه‌نامه‌ها، چکیده‌نامه‌ها، آمارنامه‌ها، فرهنگ‌نامه‌ها و اصطلاح‌نامه‌ها،

ارائه تصویر و نمای علم و فناوری کشور.

در قانون مذکور، پژوهشگاه ایرانداک به‌عنوان متولی و کانون ملی در زمینه گردآوری همه پارساها و پیشنهادها معرفی شده، اما در آیین‌نامه اجرایی این قانون^۲ این موضوع نقض و لفظ مؤسسات هم‌تراز با پژوهشگاه ایرانداک در سایر دستگاه‌ها و سازمان‌ها عنوان شده بود. این موضوع باعث ایجاد سامانه‌های مشابهت‌یابی موازی با ایرانداک توسط برخی وزارتخانه‌ها یا دانشگاه‌ها مانند وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، دانشگاه آزاد اسلامی و حوزه علمیه و ایجاد چندگانگی در همانندجویی و اشاعه پایان‌نامه و رساله در کشور شد.

مشکل مطروحه در آیین‌نامه با مصوبه جدید هیئت‌وزیران در تاریخ ۱۴۰۱/۱۲/۱۴ طی صورت‌جلسه شماره ۲۳۵۲۴۰ با حذف لفظ «هم‌تراز آن (حسب مورد)» حل شد. براساس مصوبه جدید، مؤسسه هم‌ترازی برای مشابهت‌یابی وجود ندارد، اما تغییر در مصوبه موجب حل مسئله نشده است. حذف لفظ «هم‌تراز آن (حسب مورد)» برای رسیدن به اهداف دولت هوشمند و الکترونیکی به‌وسیله یکپارچه‌سازی داده‌ها و جلوگیری از تعدد پایگاه‌های داده و عدم یکپارچه‌سازی و به‌تبع آن عدم فراخوانی مناسب در مواردی مانند مشابهت‌یابی بوده است، اما مشکل عدم یکپارچه‌سازی داده و اطلاعات همانندجویی در کشور همچنان پابرجاست.

به‌عبارت‌بهرتر، اگرچه هیئت‌وزیران مشکل را به‌درستی تشخیص داده و در راستای حل مسئله و مطابقت با قانون، عبارت مؤسسات هم‌تراز را حذف کرده تا یکپارچگی و تمرکز داده و اطلاعات ملی کشور در ایرانداک مطابق قانون، حفظ شود، اما حذف این عبارات، به‌معنای حذف و انحلال مؤسسات مشابهی که با آیین‌نامه قبلی تأسیس شده بودند، نیست. مؤسسات و نهادهای علمی و آموزشی متعددی در کشور مبتنی بر آیین‌نامه نخست هیئت‌وزیران، که اجازه تأسیس مؤسسات هم‌تراز مشابهت‌یابی را صادر کرده بود، تأسیس شدند و یکپارچگی و تمرکز داده و اطلاعات ملی که هدف اصلی قانونگذار در تبصره «۹» قانون بوده است را از بین بردند، لذا حتی با اصلاح آیین‌نامه پیشین، مشکل رفع نشده است.

۱. اساسنامه پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران، مصوب شورای گسترش آموزش عالی در تاریخ ۱۳۸۸/۰۸/۲۳.

۲. مصوب ۱۳۹۸/۵/۲۳، شماره ۶۶۶۱۲/ت/۵۵۶۸۶هـ.

ماده (۱) - در این آیین‌نامه اصطلاحات زیر در معانی مشروح مربوط به کار می‌روند:

۷. ایرانداک: پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران و هم‌تراز آن (حسب مورد).

۲. پیشینه پژوهشی و تقنینی

۲-۱. پیشینه مطالعات پژوهشی مرتبط

زراعت‌کیش در سال ۱۴۰۲ [۱] به تهیه گزارش نظارتی «قانون پیشگیری و مقابله با تقلب در تهیه آثار علمی» - عملکرد دستگاه‌های اصلی حوزه آموزش عالی پرداخته است. در این گزارش، عملکرد این دستگاه‌ها و مؤسسات وابسته به آنها در اجرای این قانون از سال ۱۳۹۶ تا ۱۴۰۰ بررسی شده است. نتایج گزارش نشان می‌دهد وزارت علوم، دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی وابسته به آن عملکرد بهتری نسبت به وزارت بهداشت، دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی وابسته به آن، در اجرای قانون، هم در بخش پیشگیری و هم در بخش مقابله با تقلب داشته‌اند. همچنین، بیش از ۹۰ درصد آثار علمی متقلبانه کشف شده مربوط به دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی غیردولتی بوده است. علاوه بر این، نتایج نشان می‌دهد سهم پارساهای (پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها) غیرقابل پذیرش (بیش از ۳۰ درصد مشابهت) از سال ۱۳۹۸ تا ۱۴۰۱ بیش از ۴۰ درصد بوده که وضعیت نامطلوبی به لحاظ توجه به اخلاق علمی داشته‌اند که این وضعیت در دانشگاه‌های غیردولتی بدتر است. همچنین، سهم اعضای هیئت‌علمی در پرونده‌های دانشگاهی مرتبط با تخلف علمی هم در دانشگاه‌های علوم پزشکی و هم در دانشگاه‌های وابسته به وزارت علوم بیش از دانشجویان بوده است. به‌طور کلی سهم پارساهای غیرقابل پذیرش در هر دو مقطع کارشناسی‌ارشد و دکتری از حدود ۴۷/۵۳ درصد در سال ۱۳۹۹ به ۴۱/۱۷ در سال ۱۴۰۱ کاهش پیدا کرده است.

۲-۲. سوابق تقنینی به‌همراه آسیب‌شناسی

سه دسته از اسناد شامل قوانین، اساسنامه‌ها و بخشنامه‌ها در مورد پیشگیری و مقابله با تقلب در آثار علمی و پژوهشگاه متولی قانون وجود دارد.

۲-۲-۱. قوانین

از قوانین، آیین‌نامه‌ها و صورت‌جلسات مرتبط در این حوزه می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:

■ **قانون حمایت حقوق مؤلفان و مصنفان و هنرمندان، مصوب ۱۳۸۴/۱۰/۱۱، مجلس شورای اسلامی:** این قانون به بررسی حقوق مادی و معنوی پدیدآوران می‌پردازد.

■ **قانون پیشگیری و مقابله با تقلب در تهیه آثار علمی، مصوب ۱۳۹۶/۰۵/۳۱، مجلس شورای اسلامی:** در حال حاضر قانون اصلی در این حوزه است.

■ **آیین‌نامه اجرایی قانون پیشگیری و مقابله با تقلب در تهیه آثار علمی، مصوب ۱۳۹۸/۰۵/۲۳ هیئت‌وزیران:** در آن مؤسسات موظف شدند در اجرای تبصره «۹» ماده‌واحده قانون اقدامات مشخصی را انجام دهند.

■ **صورت‌جلسه شماره ۲۳۵۲۴۰ هیئت‌وزیران در تاریخ ۱۴۰۱/۱۲/۱۴ برای حذف لفظ «هم‌تراز آن (حسب مورد)» در آیین‌نامه اجرایی:** در این صورت‌جلسه لفظ هم‌تراز آن (حسب مورد) از آیین‌نامه اجرایی سال ۱۳۹۸ حذف شده است.

۲-۲-۲. اساسنامه‌ها

■ **اساسنامه مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران، مورخ ۱۳۷۰/۰۹/۰۴، مصوب شورای گسترش آموزش عالی،**

■ **اساسنامه پژوهشگاه علوم و فناوری ایران (ایرانداک)، مورخ ۱۳۸۸/۰۸/۲۳، مصوب شورای گسترش آموزش عالی.**

به‌جز قوانین و اساسنامه‌های ایرانداک در این سال‌ها، بخشنامه‌هایی نیز بر انجام این خدمات در ایرانداک تأکید داشته‌اند:

■ **بخشنامه وزیر فرهنگ و آموزش عالی در سال ۱۳۷۱:** این بخشنامه به ثبت عنوان پارسا پرداخته است.

■ **بخشنامه مشاور وزیر و مدیر کل دفتر وزارتی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در سال ۱۳۸۴:** این بخشنامه به ثبت یک نسخه از پارسا، گزارش طرح پژوهشی، مقاله، و... پرداخته است.

■ **بخشنامه وزیر علوم، تحقیقات و فناوری در سال ۱۳۸۶:** این بخشنامه به تحویل یک نسخه از پارسا پرداخته است.

■ **بخشنامه وزیر علوم، تحقیقات و فناوری در سال ۱۳۹۵:** آیین‌نامه ثبت و اشاعه پیشنهادها، پایان‌نامه‌ها و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها. در این آیین‌نامه برای نخستین‌بار، همانندجویی پارسا و پیشنهادها و نیز ثبت پیشنهادها، افزون بر پارسا و همچنین اشاعه تمام‌متن این مدارک پس از یک دوره زمانی دیده شد.

۱. قانون حمایت حقوق مؤلفان و مصنفان و هنرمندان، مصوب ۱۳۸۴/۱۰/۱۱، مصوبات مجلس شورای اسلامی.

۳. بررسی وضعیت اجرای تبصره «۹» قانون پیشگیری و مقابله با تقلب در تهیه آثار علمی

عنوان پیشنهاد، ۷۴۰ هزار عنوان مقاله و ۷۵۰ عنوان کتاب و در مجموع با بیش از ۱۲۳ میلیون برگ، انجام می‌شود [۲]. سامانه «همانندجو» با پشتوانه متن کامل و در حال افزایش، صدها هزار عنوان از تازه‌ترین پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها و دیگر مدارک علمی در پاسخ به خواست جامعه علمی کشور برای بهبود اخلاق علمی و حمایت از مالکیت فکری و معنوی و همچنین پیشگیری از بدرفتاری‌های علمی راه‌اندازی شده است. همانندجویی در نوشتار پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها و دیگر مدارک علمی، گامی در کمک به نگهداشت حقوق پدیدآوران و گسترش علم و فناوری و زمینه‌سازی برای دسترسی آزاد همگان به اطلاعات است. «همانندجو» با جستجوی خودکار در متن کامل پایان‌نامه‌ها، رساله‌ها و دیگر مدارک علمی در ایرانداک و همچنین در وب، نوشته‌های همانند را بازیابی و اندازه‌های همانندی و منبع اطلاعات همانند را نمایش می‌دهد. مجلس شورای اسلامی در تبصره «۹» قانون «پیشگیری و مقابله با تقلب در تهیه آثار علمی» مصوب ۱۳۹۶/۵/۳۱، کاربرد این سامانه را برای پیشنهادها (پروپوزال‌ها)، پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها در حوزه‌های علمیه و همچنین دانشگاه‌ها، پژوهشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی، پژوهشی و فناوری دولتی و غیردولتی کشور الزام کرده است. پیشتر نیز برپایه آیین‌نامه

براساس تبصره «۹» «قانون پیشگیری و مقابله با تقلب در تهیه آثار علمی» مصوب ۱۳۹۶/۵/۳۱ مجلس شورای اسلامی^۱ و آیین‌نامه اجرایی آن (مصوب ۱۳۹۸/۵/۲۳ هیئت‌وزیران)،^۲ همه دانشگاه‌ها، پژوهشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی و پژوهشی دولتی و غیردولتی باید تمام‌متن پایان‌نامه‌ها و رساله‌های (پارسی) دانشجویان تحصیلات تکمیلی خود را که طبقه‌بندی ندارند، در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک)، همانندجویی و تمام‌متن پیشنهادها، پایان‌نامه‌ها و رساله‌های خود را ثبت کنند. ایرانداک برای انجام این قانون، «سامانه همانندجو»^۳ و «سامانه ملی ثبت پیشنهادها، پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها»^۴ را راه‌اندازی کرده و در دسترس همگان گذاشته است. در ادامه، آخرین وضعیت عملکرد سامانه همانندجو و سامانه ثبت به‌همراه آخرین وضعیت عملکرد مؤسسات مشمول قانون و همچنین چالش‌های موجود در این زمینه ارائه می‌شود.

۳-۱. بررسی وضعیت عملکرد سامانه همانندجو و مؤسسات مشمول قانون

همانندجویی پارسی، پیشنهادها و مقاله در سامانه «همانندجو» با پشتوانه روزافزون تمام‌متن ۶۵۰ هزار عنوان پارسی، ۲۴۰ هزار

۱. تبصره «۹» - حوزه‌های علمیه و همچنین دانشگاه‌ها، پژوهشگاه‌ها، مؤسسه‌های آموزش عالی، پژوهشی فناوری دولتی و غیردولتی زیر نظر وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی از جمله دانشگاه علمی کاربردی، دانشگاه آزاد اسلامی، جهاد دانشگاهی، مؤسسه‌های آموزش عالی غیردولتی غیرانتفاعی، مؤسسه‌های وابسته به دستگاه‌های آموزش عالی غیردولتی غیرانتفاعی، پژوهشگاه‌ها (پروپوزال‌ها)، پایان‌نامه‌ها و رساله‌های دانشجویان تحصیلات تکمیلی خود را که فاقد طبقه‌بندی هستند در سامانه‌های اطلاعاتی پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) ثبت و تأیید کرده و فایل تمام‌متن و نتیجه را همانندجویی کنند. ارائه گواهی ثبت و بارگذاری فایل تمام‌متن و نتیجه همانندجویی این مدارک برای هرگونه پرداخت مالی به استادان راهنما، مشاور و داور و تخصیص امتیاز در ترفیع و ارتقای آنها و همچنین دانشجویان الزامی است.

۲. ماده (۶) مؤسسه موظف است در اجرای تبصره «۹» ماده‌واحد قانون اقدامات زیر را انجام دهد:

۱. پیشنهادها (پروپوزال‌ها)، رساله‌ها و پایان‌نامه‌های فاقد طبقه‌بندی دانشجویان تحصیلات تکمیلی باید پس از تصویب در مؤسسه، در ایرانداک ثبت شود.

۲. کلیه رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها قبل از دفاع باید در ایرانداک مشابهت‌یابی شود و ارائه گزارش مشابهت‌یابی برای کسب مجوز دفاع الزامی است. ایرانداک موظف است امکان مشابهت‌یابی برخط (آنلاین) را برای مؤسسه ایجاد کند.

۳. ارائه گواهی ثبت نهایی پایان‌نامه/ رساله در ایرانداک برای فراغت از تحصیل الزامی است. استفاده از امتیاز پایان‌نامه/ رساله مربوط برای ترفیع پایه، ارتقای مرتبه اعضای هیئت علمی و تسویه حساب مالی و برخورداری از مزایای مالی آن، منوط به ارائه گواهی ثبت نهایی و مشابهت‌یابی پایان‌نامه/ رساله در ایرانداک است. گواهی مذکور باید به صورت برخط (آنلاین) قابل دسترس باشد.

تبصره «۱۱» - مؤسسات وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی موظفند اطلاعات موضوع این ماده را در سامانه این وزارتخانه ثبت و مشابهت‌یابی نمایند. وزارت یاد شده موظف است تمهیدات لازم را برای انتقال و ثبت اطلاعات در ایرانداک مطابق استانداردهای ایرانداک اتخاذ کند.

تبصره «۲» - نحوه عمل در خصوص اطلاعات و داده‌های با موضوعات امنیتی، دفاعی و دارای طبقه‌بندی موضوع قانون مجازات انتشار و افشای اسناد محرمانه و سری دولتی - مصوب ۱۳۵۳ - و آیین‌نامه اجرایی آن - مصوب ۱۳۵۴ - طبق آیین‌نامه اجرایی تبصره بند «ت» ماده (۶۴) قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران خواهد بود.

3. <https://tik.irandoc.ac.ir/>

4. <https://sabt.irandoc.ac.ir/>

در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۱، نزدیک به ۴۶ هزار استاد و ۴۸۱ هزار دانشجوی عضو سامانه همانندجو از ۷۵۵ مؤسسه، بیش از ۱۷۵ هزار درخواست همانندجویی داشته‌اند. گزیده عملکرد همانندجویی در جدول ۱، آمده است [۲].

شماره ۱۹۵۹۲۹ / و در تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶، کاربرد همانندجو پیش از تصویب پیشنهاد و همچنین دفاع از پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها در دانشگاه‌ها، پژوهشگاه‌ها، یا مؤسسه‌های آموزش عالی، پژوهشی، یا فناوری دولتی و غیردولتی زیر نظر وزارت علوم، تحقیقات و فناوری الزامی شده بود.

جدول ۱. گزیده عملکرد همانندجویی پارسا، پیشنهاد و مقاله در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۱ [۲]

شمار	عملکرد همانندجویی
۷۵۵	مؤسسه‌های عضو سامانه همانندجو
۱۷۵۱۵۸	درخواست‌های همانندجویی مؤسسه‌ها
۴۵۶۶۱	استادان عضو سامانه همانندجو
۴۸۰،۹۱۳	دانشجویان عضو سامانه همانندجو
۲۸۳	نشریه‌های علمی عضو سامانه همانندجو
۸،۶۳۷	درخواست‌های همانندجویی نشریه‌ها
۳	همایش‌های عضو سامانه همانندجو
۰	درخواست‌های همانندجویی همایش‌ها

در همانندجویی پارسا و پیشنهاد بر پایه وابستگی سازمانی آنها در جدول ۲، آمده است [۴].

عملکرد دانشگاه‌ها، پژوهشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی و پژوهشی دولتی و غیردولتی در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۱

۱. آیین‌نامه ثبت و اشاعه پیشنهادها، پایان‌نامه‌ها و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها، شماره ۱۹۵۹۲۹، تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶ وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.

جدول ۲. عملکرد مؤسسه‌ها در همانندجویی پارسا و پیشنهاد بر پایه وابستگی سازمانی در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۱ [۲]

شمار دانش‌آموختگان تحصیلات تکمیلی	شمار دانشجویان عضو	شمار استادان عضو	شمار درخواست همانندجویی	شمار مؤسسه‌های عضو	وابستگی سازمانی
۴۳۰۹۶	۲۴۴۰۷۴	۲۸۹۲۸	۱۰۸۴۵۴	۱۲۳	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
۹۱۸۵	۵۸۷۷۶	۴۵۰۹	۱۳۶۹۰	۱۷۱	دانشگاه پیام نور
۱۹	۱۷۸	۲	۷	۲	دانشگاه جامع علمی کاربردی
-	۵۲۱	۵	۱۰	۱	دانشگاه فنی و حرفه‌ای
۱۳۶	۱۵۴۵	۸۰۲	۳۵۲	۵	دانشگاه فرهنگیان
۱۶۱۵۹	۲۰۵۷	۴۳۰	۶۳۰	۸	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
۲۰۰۲	۷۴۵۸	۸۳۷	۱۹۷۹	۴۵	سایر دستگاه‌های اجرایی
۱۴۰۶۴	۱۰۰۸۹۶	۵۵۰۶	۴۴۳۳۶	۲۸۴	مؤسسه‌های آموزش عالی غیردولتی غیرانتفاعی و جهاد دانشگاهی
۶۷۹۰۰	۶۴۸۶۷	۴۵۹۹	۱۸۰۱۷	۱۱۳	دانشگاه آزاد اسلامی
-	۵۴۱	۴۳	۴	۳	حوزه‌های علمیه
۱۵۲،۵۶۱	۴۸۰،۹۱۳	۴۵،۶۶۱	۱۷۵،۱۵۸	۷۵۵	جمع

* شمار دانش‌آموختگان بر پایه آمار آموزش عالی ایران سال تحصیلی ۱۳۹۸-۱۳۹۷ از مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی است.

۲-۳. بررسی وضعیت سامانه ملی ثبت پیشنهادها، پایان‌نامه‌ها، رساله‌ها و مؤسسات مشمول قانون

آیین‌نامه ثبت و اشاعه پیشنهادها، پایان‌نامه‌ها و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (شماره ۱۹۵۹۲۹، تاریخ ۱۳۹۵/۰۹/۰۶) از همه دانشگاه‌ها، پژوهشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی، پژوهشی و فناوری دولتی و غیردولتی زیر نظر وزارت علوم، تحقیقات و فناوری خواسته است که فایل تمام‌متن این مدارک را در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرنداک) ثبت کنند. برای آسان‌سازی این فرایند، ایرنداک سامانه ملی ثبت پایان‌نامه، رساله و پیشنهاد را در اختیار دانشجویان قرار داده است.

دانشجویان پس از تصویب پیشنهاد، به این سامانه مراجعه و اطلاعات پیشنهاد خود را ثبت و شناسه رهگیری دریافت

می‌کنند. پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها نیز پس از ثبت و بارگذاری فایل تمام‌متن و تأیید ایرنداک، آماده پذیرش دانشگاه می‌شوند. دریافت شناسه رهگیری به‌منزله ثبت پایان‌نامه یا رساله در سامانه است و دانشجو باید آن را برای گام‌های بعدی به مؤسسه محل تحصیل اعلام کند. سپس دانشگاه وارد سامانه می‌شود و اطلاعات دانشجو را بررسی و اگر تأیید کند، در سامانه ثبت پایانی می‌شود. پس از این گام‌ها، مدارک سازمان‌دهی و در چارچوب آیین‌نامه یاد شده در پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج)^۱ در اختیار همگان گذاشته می‌شود [۳].

در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۱، به‌طورکلی ۵۱۲ مؤسسه، بیش از ۱۰۴ هزار پارسا و ۴۵۸ مؤسسه، نزدیک به ۱۰۰ هزار پیشنهاد را در سامانه ثبت کرده‌اند. گزیده عملکرد ثبت پارسا و پیشنهاد در جدول ۳، آمده است [۲].

1. Ganj.irandoc.ac.ir

جدول ۳. گزیده عملکرد سامانه ملی ثبت پارسا و پیشنهاده در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۲ [۲]

شمار	عملکرد ثبت پیشنهاده	شمار	عملکرد ثبت پارسا
۴۵۸	مؤسسه‌های عضو سامانه ثبت برای ثبت پیشنهاده	۵۱۲	مؤسسه‌های عضو سامانه ثبت برای ثبت پارسا
۹۹,۵۴۵	ثبت پیشنهاده	۱۰۴,۴۴۱	ثبت پارسا

در ثبت پارسا و پیشنهاده بر پایه وابستگی سازمانی آنها در جدول ۴، آمده است. [۲]

عملکرد دانشگاه‌ها، پژوهشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی و پژوهشی دولتی و غیردولتی در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۲

جدول ۴. عملکرد مؤسسه‌ها در ثبت پارسا و پیشنهاده بر پایه وابستگی سازمانی آنها در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۲ [۲]

ثبت پیشنهاده		ثبت پارسا		شمار دانش‌آموختگان تحصیلات تکمیلی ^۱	وابستگی سازمانی
شمار ثبت	شمار مؤسسه‌ها	شمار ثبت	شمار مؤسسه‌ها		
۵۵۵۴۱	۱۰۵	۵۲۳۱۵	۱۱۱	۴۳۰۹۶	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
۵۱۸۵	۲۸	۸۵۶۵	۳۰	۹۱۸۵	دانشگاه پیام نور
۱	۱	۱	۱	۱۹	دانشگاه جامع علمی کاربردی
۲۶۶	۲۴	۱۶۸	۲۱	۱۳۶	دانشگاه فرهنگیان
۷۲۲	۲	۶۶۱	۳	۱۶۱۵۹	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
۱۶۹۵	۱۲	۱۴۹۰	۲۰	۲۰۰۲	سایر دستگاه‌های اجرایی
۲۸۰۱۹	۲۳۳	۲۷۲۳۲	۲۵۸	۱۴۰۶۴	مؤسسه‌های آموزش عالی غیردولتی غیرانتفاعی و جهاد دانشگاهی
۸۱۱۶	۵۳	۱۴۰۰۹	۶۸	۶۷۹۰۰	دانشگاه آزاد اسلامی
۰	۰	۰	۰	-	حوزه‌های علمیه
۹۹۵۴۵	۴۵۸	۱۰۴۴۴۱	۵۱۲	۱۵۲۵۶۱	جمع

دو موضوع همانندجویی و ثبت پارسا و پیشنهاده، پایین‌ترین عملکرد را در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۲ داشته‌اند.

همان‌گونه که جداول ۲ و ۴ نشان می‌دهند وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، دانشگاه آزاد اسلامی و حوزه علمیه در

۴. چالش‌های اجرای تبصره «۹» قانون پیشگیری و مقابله با تقلب در تهیه آثار علمی

بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛ همه با هزینه‌کرد بودجه و اموال عمومی کشور در حال مشابهت‌یابی برای آثار علمی خود هستند.

وجود این مشکل و نهادهای متعدد برای همانندجویی، علاوه بر ایجاد مشکلات ناشی از عدم دقت در مشابهت‌یابی و همچنین عدم تحقق قانون، موجب عدم دقت و یکپارچگی در حفظ، پروتکل‌های انتشار، قواعد مشابهت‌یابی متفاوت و تفرق در این امر مهم می‌گردد.

در بند «۲» ماده (۶) آیین‌نامه اجرایی قانون پیشگیری و مقابله با تقلب در تهیه آثار علمی آمده است: «کلیه رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها قبل از دفاع باید در ایرانداک مشابهت‌یابی شود...». در این بند از آیین‌نامه، همانندجویی پیشنهادها دیده نشده که در مغایرت با تبصره «۹» قانون «پیشگیری و مقابله با تقلب در تهیه آثار علمی» مصوب ۱۳۹۶/۰۵/۳۱ است.

در تبصره «۱» ماده (۶) آیین‌نامه اجرایی قانون پیشگیری و مقابله با تقلب در تهیه آثار علمی آمده است: «مؤسسات وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی موظفند اطلاعات موضوع این ماده را در سامانه این وزارتخانه ثبت و مشابهت‌یابی نمایند. وزارت یاد شده موظف است تمهیدات لازم را برای انتقال و ثبت اطلاعات در ایرانداک مطابق استانداردهای ایرانداک اتخاذ کند». هرچند این تبصره مغایر با شمول ایرانداک در قانون است، ولی همین تبصره نیز تاکنون انجام نشده است.

۴-۱-۲. عدم وجود ضمانت اجرا در قانون

در مواد قانون پیشگیری و مقابله با تقلب در تهیه آثار علمی علی‌الخصوص تبصره «۹» و همچنین در بند «۳» ماده (۶) آیین‌نامه اجرایی قانون، موارد الزام‌آوری درخصوص ثبت و تأیید همانندجویی پیشنهادها و پایان‌نامه‌ها برای تمامی مؤسسات علمی از جمله حوزه‌های علمیه و... بیان شده است، اما ضمانت اجرایی برای تخلف از این مواد وجود ندارد. بدین ترتیب برای تخلف از این احکام هزینه‌ای تعیین نشده است و عدم تعیین ضمانت اجرا به تبع موجب عدم اجرای صحیح قوانین خواهد شد.

در این بخش، چالش‌های اجرایی تبصره «۹» قانون پیشگیری و مقابله با تقلب در تهیه آثار علمی درخصوص ثبت و همانندجویی تمامی آثار علمی منتشره در کشور در سامانه‌های اطلاعاتی پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) بررسی می‌شود.

۴-۱. چالش‌های قانونی همانندجویی و ثبت

در این بخش، چالش‌های قانونی همانندجویی و ثبت با توجه به قانون پیشگیری و مقابله با تقلب در تهیه آثار علمی و آیین‌نامه اجرایی آن ارائه می‌شود.

۴-۱-۱. مغایرت آیین‌نامه اجرایی اولیه با متن قانون و ایجاد نهادهای موازی مشابهت‌یابی

در بند «۷» از ماده (۱) آیین‌نامه اجرایی قانون پیشگیری و مقابله با تقلب در تهیه آثار علمی، در تعریف «ایرانداک» آمده بود: «پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران و هم‌تراز آن (حسب مورد)». بیان عبارت «حسب مورد» در آیین‌نامه، شمولیت ایرانداک جهت ثبت و مشابهت‌یابی آثار علمی در کشور را از میان برده بود. همان‌طور که قبلاً ذکر شد هیئت‌وزیران در تاریخ ۱۴۰۱/۱۲/۱۴ طی صورت‌جلسه شماره ۲۳۵۲۴۰ با حذف لفظ «هم‌تراز آن (حسب مورد)» در آیین‌نامه اجرایی مذکور موافقت کرده، اما با وجود اصلاح آیین‌نامه اجرایی و اینکه ایرانداک از سال ۱۳۴۷ مسئولیت گردآوری، سازمان‌دهی و اشاعه پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها را برعهده داشته است وجود این تعریف مغایر با قانون در آیین‌نامه اجرایی سال ۱۳۹۸ باعث شد که نهادهای دیگر ادعا کنند که دارای ساختار سازمانی، سامانه و پایگاه داده‌ای همانند ایرانداک برای انجام همانندجویی بوده و می‌توانند همانندجویی و ثبت را در نهاد خود و نه در «پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران» انجام دهند. این امر منجر به پراکندگی مدارک در کشور و در سازمان‌های گوناگون شده و کار همانندجویی را ناقص کرده است.

سازمان‌هایی مانند سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران؛ مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) وابسته به حوزه علمیه قم؛ دانشگاه آزاد اسلامی؛ وزارت

شود. برای مثال «توانا بود هر که دانا بود» اگر به صورت «هر کسی که دانایی دارد توانایی نیز دارد» نوشته شود، تقلب یا کپی بودن آن توسط سامانه ایرانداک قابل تشخیص نیست. شایان ذکر است موارد مذکور به نیروی انسانی برای انجام، تخصیص بودجه برای برون‌سپاری و استفاده از ظرفیت‌های جدید فناوری مانند هوش مصنوعی برای تشخیص هم‌معنایی نیاز دارند.

۴-۲-۲. نیاز به به‌روزرسانی دائم سامانه‌ها (کارکرد و نرم‌افزار)

سامانه‌های همانندجو و ثبت و سامانه‌های پشتیبان و ارزش‌افزوده آنها، نیاز به به‌روزرسانی مداوم دارند. فناوری اطلاعات به‌سرعت در حال پیشرفت است و کارکرد درست سامانه‌ها و پاسخ به نیازهای کاربران نیز به همراهی دائم آنها با فناوری‌های روز بستگی دارد. به‌روزرسانی سامانه‌ها نیاز به نیروی انسانی برای انجام و یا بودجه برای برون‌سپاری و استفاده از ظرفیت‌های جدید فناوری مانند هوش مصنوعی برای فراگیر بودن دارد.

۴-۲. چالش‌های فنی - اجرایی همانندجویی و ثبت
در این بخش، چالش‌های اجرایی همانندجویی و ثبت با توجه به جلسات متعدد برگزار شده با ذی‌نفعان مختلف، متخصصین و متفکران این حوزه، ارائه می‌شود.

۴-۲-۱. نیاز به پالایش و سازمان‌دهی داده‌ها

داده‌هایی که در ایرانداک ثبت می‌شوند، نیاز به پالایش و سازمان‌دهی دارند. بدون پالایش و سازمان‌دهی، بازیابی اطلاعات به‌درستی انجام نمی‌شود. برای نمونه، آوانگاری فارسی برای واژه انگلیسی‌زبان «Covid-۱۹» در مدارک ثبت شده در ایرانداک، دست‌کم می‌تواند ۲۰ گونه نوشته شود. همین چالش برای نام‌ها (سازمان‌ها، استان‌ها، شهرها، کوه‌ها، رودها، مشاهیر و مشابه آنها) هم مطرح خواهد بود. واژه‌نامه‌ها، اصطلاح‌نامه‌ها و هستان‌شناسی‌ها از دیگر نیازمندی‌های سازمان‌دهی و بازیابی اطلاعات هستند [۴].
بنابراین ایرانداک صرفاً از روش‌های کاراکتری و کلمه به کلمه برای مشابهت‌سنجی استفاده می‌کند، در صورتی‌که برای مشابهت‌سنجی نیاز است از روش‌های معنایی استفاده

۵. تبیین دلایل موازی‌کاری در همانندجویی از دید سازمان‌های مشابه

مشابهت‌یاب» انجام می‌دهد [۵ و ۶].
در جامعه علمی حوزه علمیه، ۲۴ نمونه قالب پژوهشی وجود دارد که تنها یکی از آنها مربوط به مقاله و پایان‌نامه است. همچنین میزان داده‌های تولید شده توسط ارکان سازمان مذکور بسیار محدودتر از باقی مضمولین قانون بوده و به همین علت نیازی به‌وجود داده‌های گسترده برای مقایسه و انجام مشابهت‌یابی نیست. در بسیاری از رشته‌های حوزوی موضوعات به‌صورت خاص بررسی می‌شوند و امکان سرقت آثار ادبی در این حوزه وجود ندارد. همچنین برخی ملاحظات خاص درباره حوزه علمیه و مقالات علمی منتشر شده در این زمینه مانند محاسبه سرقت ادبی در مقالات مربوطه هنگام مشابهت‌یابی با آیات قرآن استفاده شده در مقالات وجود دارد. مراحل زیر به‌عنوان اهرم‌های بازدارنده در مقابله با سرقت ادبی و مشابهت‌یابی مورد استفاده قرار می‌گیرد [۵ و ۶]:

برای تبیین دلایل موازی‌کاری در گردآوری و نگهداشت اطلاعات، جلسات مشترکی با مسئولین مرتبط حوزه علمیه، وزارت بهداشت، دانشگاه آزاد اسلامی و پژوهشگاه ایرانداک با محوریت موازی‌کاری در امور مربوط به مشابهت‌یابی برگزار شده است. در ادامه، به بررسی دلایل هرکدام از مؤسسات علمی و سازمان‌های مشابه و توجیهات آنها جهت ایجاد سامانه‌های موازی مشابهت‌یابی اشاره شده است. در واقع دلایل ایجاد سامانه‌های مشابه از دید هر دستگاه بیان شده و پس از آن تحلیلی ارائه خواهد شد.

۵-۱. دلایل موازی‌کاری و سازوکارهای مشابهت‌یابی در حوزه علمیه

مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم انسانی در حوزه علمیه که امروزه با عنوان پایگاه «نور» فعالیت دارد، مشابهت‌یابی اسناد علمی حوزوی را در سامانه‌ای تحت‌عنوان «سمیم نور: سامانه

۲-۵. دلایل موازی‌کاری و سازوکارهای مشابهت‌یابی در وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

براساس نامه ارسالی وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به کمیسیون «علمی، فناوری و هوشمندسازی هیئت‌دولت» به شماره ۱۰۰/۱۴۰۶ و تاریخ ۱۴۰۱/۱۰/۲۷ درخصوص «اصلاح بند «۷» ماده (۱) آیین‌نامه اجرایی قانون پیشگیری و مبارزه با تقلب در آثار علمی»، اعلام شده است [۷]:

در بند «۷» آیین‌نامه مربوطه، واژه «ایرانداک» به «پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران و هم‌تراز آن (حسب مورد)» تعریف شده و وظایف مختلفی برعهده نهاد مذکور، که از واحدهای تابعه وزارت علوم، تحقیقات و فناوری است، قرار گرفته، درحالی‌که در حوزه‌های تخصصی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، تقریباً کلیه وظایف محوله ایرانداک، در سامانه پژوهشیار و سامانه‌های مرتبط، صورت می‌گیرد و ذی‌نفعان، موظف به ثبت در سامانه و طی مراحل مختلف تحقیقات و تهیه گزارش ثبت پایان‌نامه و طرح‌های تحقیقاتی هستند. در حال حاضر، تمامی طرح‌های تحقیقاتی و پایان‌نامه‌ها در دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور، از مرحله ثبت پروپوزال تا مراحل داوری و درنهایت گزارش نهایی ثبت، در سامانه مدیریت پژوهشی دانشگاه انجام و توسط مدیریت مذکور و داوران مربوطه، نظارت و پایش می‌شوند. در راستای اجرای آیین‌نامه فوق‌الذکر نیز، سامانه جامع طرح‌های تحقیقاتی و پایان‌نامه‌های علوم پزشکی کشور راه‌اندازی شده که در آن، اطلاعات تمامی طرح‌های مصوب، در حال اجرا و خاتمه‌یافته محققان، اعم از دانشجویان، اساتید یا کارکنان، از سال ۱۳۹۵ تاکنون، در دسترس است که با توجه به نیمه‌عمر کوتاه منابع اطلاعاتی در علوم پزشکی و نیز تخصص‌گرایی در این حوزه، سامانه فوق، امکان بررسی فعالیت‌های مشابه را در سطح کشور، برای محققین، داوران و ناظران فراهم می‌آورد. تفاوت محتوایی در موضوعات مورد مطالعه در دو وزارتخانه علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، باعث می‌شود پایان‌نامه‌های حوزه وزارت علوم که در سامانه ایرانداک ثبت می‌شوند، کمک چندانی به پیشگیری از سرقت علمی در مطالعات تخصصی علوم پزشکی، دندانپزشکی، داروسازی، جراحی و سایر موارد نکند. همچنین، حجم قابل‌توجهی از پایان‌نامه‌ها و پژوهش‌های علوم پزشکی، به زبان انگلیسی و در مجلات معتبر بین‌المللی چاپ می‌شوند

الف) انتخاب موضوع

۱ بررسی عنوان موضوع در بانک موضوعات داخلی مدارج علمی: هر طلبه‌ای که موضوع و عنوان انتخاب می‌کند، ابتدا، موضوع ایشان در بانک موضوعات مدارج علمی که شامل عناوین، فهرست و موضوعاتی است که تاکنون در حوزه علوم انسانی و اسلامی کار شده، مورد بررسی قرار می‌گیرد، اگر این موضوع تکراری بود یا مشابهت حداکثری داشت، مورد تأیید کمیته علمی قرار نمی‌گیرد و رد می‌شود [۵].

۲ استاد راهنما موظف است که موضوع انتخابی دانش‌پژوه را از حیث تکراری بودن یا کار شدن در گذشته بررسی و در صورتی که تکراری باشد از پذیرش راهنمایی خودداری می‌کند.

۳ یکی از وظایف پیشینی و اولیه کمیته مدارج علمی برای موضوع و عنوان پایان‌نامه از حیث تکراری یا مشابهت است که این کار با دقت خاص توسط گروه کمیته علمی با جدیت اعمال می‌شود [۵].

ب) تولید محتوا

پس از تولید پایان‌نامه نیز نظارت‌های زیر اعمال می‌شود [۵]:

۱ استفاده از سامانه مشابهت‌یاب سمیم نور: این سامانه توسط مرکز کامپیوتری نور طراحی شده است. دانش‌پژوه وقتی پایان‌نامه خود را به اتمام رساند، واحد مدارج علمی موظف است که این اثر را از طریق سامانه مشابهت‌یاب ارزیابی و میزان کپی‌برداری آن را روشن کند که اگر به نصاب برسد اثر رد می‌شود.

۲ یکی از وظایف اصلی داوران در ارزیابی اثر، بررسی پایان‌نامه از منظر (کپی‌برداری) است. لذا علاوه بر تمام مراحل فوق که به بررسی پایان‌نامه می‌پردازد، استاد داور موظف است که با دقت میزان صحت و استقلال اثر را بررسی کند اگر در اثر کپی و تقلب وجود داشته باشد استاد داور آن را رد می‌کند.

۳ یکی از طرح‌های در دست اقدام مرکز مدیریت در این خصوص طراحی سامانه پایان‌نامه است که با استفاده از تجربیات حوزه و سایر نهادها از قبیل ایرانداک و دانشگاه آزاد و سایر نهادها، درصدد است تا سامانه‌هایی را برای ممانعت از کپی‌برداری و تقلب در پایان‌نامه و همچنین تعیین وضعیت آن طراحی کند.

۴-۵. تحلیل استدلال‌های سازمان‌های موازی

پس از بررسی استدلال‌های دانشگاه آزاد اسلامی، حوزه علمیه و وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به این نکته می‌توان پی برد که مشابهت‌یابی به صورت موازی، اما با پایگاه اطلاعات ناقص در این سازمان‌ها در حال انجام است. در این خصوص ملاحظات زیر وجود دارد:

■ برای رسیدن به اهداف دولت هوشمند و الکترونیکی نیاز به یکپارچه‌سازی داده‌های علمی کشور وجود دارد. در صورت عدم یکپارچه‌سازی مناسب، عدم فراخوانی مناسب داده‌های علمی کشور رخ خواهد داد و عملاً فرایند مشابهت‌یابی با مشکل مواجه خواهد شد.

■ در موضوع داده، محرمانگی / عدم محرمانگی ماده (۱۹) قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد^۱ بیان می‌دارد که پژوهش‌هایی که با هزینه‌های عمومی انجام می‌شوند باید در دسترس همگان قرار گیرند.

■ دسترسی و تعامل‌پذیری داده‌های مؤسسات عمومی باید اصلاح شود تا استعلامات الکترونیکی دانشجویان در عرصه علمی مورد استفاده قرار گیرد.

پژوهشگاه ایراندک یک نسخه از مجموعه مقالات علمی منتشر شده در تمام مجلات کشور که تعداد آنان بیش از ۵۰۰,۰۰۰ عدد است را در اختیار دارد. همچنین بیش از ۲۰۰,۰۰۰ پروپوزال و ۱,۰۰۰,۰۰۰ پایان‌نامه در طول سالیان به صورت تمام‌متن در پایگاه ایراندک گردآوری شده است. در واقع کار مهمی که در این فرایند که صورت گرفته تجمیع اطلاعات در یک سامانه واحد است. این تجمیع اطلاعات باعث بهبود فرایند همانندجویی و افزایش گستره داده‌های سامانه می‌شود. برای مثال به دلیل عدم پیوست و ارسال داده از سوی دانشگاه آزاد به ایراندک، اگر دانشجوی دانشگاه آزاد اسلامی مقاله خود را از دانشجوی دانشگاهی غیر از آزاد اسلامی سرقت کرده باشد امکان همانندجویی برای آن وجود ندارد و کسی متوجه نخواهد شد. همچنین سرقت‌های ادبی در بسیاری از علوم مختلف در دانشگاه‌های ذیل وزارت علوم از حوزه علمیه، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و دانشگاه آزاد اسلامی (و برعکس) نیز می‌تواند صورت گیرد.

اگرچه مهم‌ترین مشکل قانونی که هم‌اکنون در این زمینه با آن روبه‌رو بوده، عدم وجود پایگاه جامع داده در مشابهت‌یابی و جلوگیری از تقلب است؛ اما طبق بررسی‌ها و جلسات برگزار

که در همین راستا سامانه مشابهت‌یاب در دسترس تمامی اعضای هیئت علمی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، کمیته‌های اخلاق در سطح دانشگاه‌ها و مجلات انگلیسی‌زبان دانشگاه‌ها قرار داده شده است، تا از این طریق، پیش از انتشار مقاله، بررسی لازم از نظر عدم سرقت علمی انجام شود. لازم به توضیح است که رعایت اصول اخلاقی در انتشار مقالات، با رصد و پیمایش مقالات چاپ شده در مجلات فاقد اعتبار لازم و شناسایی مقالات سلب اعتبار (Retracted) و نیز کسر امتیاز پژوهشی از محققین و دانشگاه‌ها، با هدف اجرای قانون پیشگیری و مبارزه با تقلب در آثار علمی، در دستور کار کمیته اخلاق در پژوهش‌های زیست‌پزشکی این وزارت قرار دارد. اقدامات ذکر شده به صورت متمرکز، در معاونت تحقیقات و فناوری این وزارت انجام می‌شود [۷].

۳-۵. دلایل موازی کاری و سازوکارهای مشابهت‌یابی در دانشگاه آزاد اسلامی

دانشگاه آزاد از منابع اصلی نشر اطلاعات علمی در کشور است. نزدیک به ۴۰ درصد از دستاوردهای علمی در کشور مربوط به دانشجویان دانشگاه آزاد است [۸].

با هدف ایجاد شبکه یکپارچه از واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی، نظارت، ایجاد انضباط، وحدت رویه و عدالت در بین دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه آزاد اسلامی، سامانه جامع مدیریت اطلاعات و فرایندهای پژوهشی موسوم به پژوهشیار در تاریخ ۱۳۹۷/۰۶/۳۱ افتتاح کرده است و تاکنون نزدیک به ۴۰۰ هزار دانشجوی کارشناسی‌ارشد و دکتری تخصصی دانشگاه آزاد اسلامی نسبت به بارگذاری پیشنهاددهای پژوهشی و یا پایان‌نامه و رساله‌های خود در آن اقدام کرده‌اند. در مراحل مختلف این سامانه، نظارت‌های دوره‌ای برای بررسی محتوا، روش اجرا و جلوگیری از امکان تخلف و تقلب علمی در حال انجام است [۸].

همچنین با توجه به اینکه حدود ۴۰۰ هزار پروپوزال، پایان‌نامه و رساله دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه آزاد اسلامی در سامانه پژوهشیار جمع‌آوری شده است. نرم‌افزار همانندجویی دانشگاه با هدف بررسی منابع در اختیار دانشگاه آزاد اسلامی آماده شده که تاکنون بیش از ۴۱ هزار پروپوزال همانندجویی شده و ۱۴۱۲۵ پایان‌نامه و رساله توسط سامانه همانندجویی دانشگاه آزاد اسلامی ارزیابی شده است [۸].

۱. ماده (۱۹) - نسخه‌ای از پژوهش‌ها و تحقیقات غیرمحرمانه که کلاً از محل بودجه عمومی تأمین اعتبار شده است باید به نحو مناسب در دسترس اشخاص قرار گیرد.

دانشجویان است. در حال حاضر اگر دانشجویی با سرچ در گوگل از یک مقاله یا یک مطلب منتشر شده در بستر اینترنت استفاده کرده باشد، ایرانداک نمی‌تواند این تقلب، کپی متن یا سرقت ادبی را تشخیص دهد. این مشکل سامانه مشابهت‌یاب را به سامانه‌ای کم‌خاصیت تبدیل می‌کند، بنابراین ارتقای آن به‌صورت جدی ضرورت دارد.

■ **عدم استفاده از مشابهت‌سنجی‌های معنایی:** هم‌اکنون ایرانداک صرفاً از روش‌های کاراکتری و کلمه به کلمه برای مشابهت‌سنجی استفاده می‌کند، در صورتی که برای مشابهت‌سنجی نیاز است از روش‌های معنایی استفاده شود. برای مثال «توانا بود هر که دانا بود» اگر به‌صورت «هر کسی که دانایی دارد توانایی نیز دارد» نوشته شود، تقلب یا کپی بودن آن توسط سامانه ایرانداک قابل تشخیص نیست.

شده سامانه مشابهت‌یابی ایرانداک به‌عنوان بزرگ‌ترین پایگاه داده در این حوزه، خود نیز دارای نقص‌های زیر بوده و نیاز است که هرچه سریع‌تر آنها را برطرف کند.

■ **عدم وجود امکانات مختص هر سازمان:** هر سازمان و دستگاهی بنابر نیازهای منحصربه‌فرد خود از این سامانه مشابهت‌یاب بهره‌برداری می‌کند. برای مثال اسناد علمی مورد مشابهت‌یابی در وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی (و نهادهای تابع) نیاز به مشابهت‌یابی با مقالاتی با حداکثر سن پنج سال دارند و لازم به مشابهت‌یابی با تمام اسناد حاضر در پایگاه‌های داده نیست، اما مشابهت‌یابی مختص پنج سال اخیر در سامانه مذکور وجود ندارد. بنابراین لازم است امکانات مختص هر سازمان در سامانه لحاظ شود.

■ **مشکل مشابهت‌یابی در سندهای منتشر شده بر بستر وب:** گوگل یکی از مهم‌ترین ابزارهای مورد استفاده

۶. نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادهای سیاستی

شماره ۲۳۵۲۴۰ در خصوص حذف لفظ «هم‌تراز آن (حسب مورد)»، پیشنهاد می‌شود عبارت ذیل به‌صورت صریح در اصلاحیه این مصوبه، به تصویب هیئت‌وزیران برسد: «همه سامانه‌های مشابهت‌یاب در پایگاه داده و اطلاعات علمی ایرانداک تجمیع گردد و هیچ مؤسسه علمی اجازه مشابهت‌یابی اسناد علمی خود را به‌طور مجزا و مستقل از ایرانداک ندارد».

■ **ایجاد وب‌سرویس‌های متعدد و متنوع از طرف ایرانداک برای سازمان‌ها، نهادها و مؤسسات علمی، متناسب با نیازهای خاص سازمان‌های مخاطب، بدین صورت که دانشجویان هر مؤسسه علمی در وب‌سایت مؤسسه خود فرایند مشابهت‌یابی را انجام می‌دهد، اما استعلام مشابهت‌یابی صرفاً از پایگاه داده و اطلاعات ایرانداک صورت گیرد.**

■ **ایجاد ضمانت اجرایی در تبصره «۹» قانون اصلاح قانون پیشگیری و مقابله با تقلب در تهیه آثار علمی، مصوب سال ۱۳۹۶ جهت مقابله و مجازات متخلفین.**

از آنجاکه بدرفتاری علمی یکی از چالش‌های مدیریت علم، فناوری و نوآوری کشور است و بند «۳» سیاست‌های کلی علم و فناوری^۱ (حاکمیت مبانی، ارزش‌ها، اخلاق و موازین اسلامی در نظام آموزش عالی، تحقیقات و فناوری) هم به آن پرداخته، اجرای صحیح قانون پیشگیری و مقابله با تقلب در تهیه آثار علمی، امری ضروری است.

با توجه به بررسی‌های انجام شده، یکی از مشکلات اساسی در جهت عدم اجرای صحیح این مسئله، موازی‌کاری نهادهای مختلف در خصوص مشابهت‌یابی آثار علمی است که به‌دلیل بی‌دقتی در مصوبه هیئت‌وزیران و برداشت‌های متعدد از آن ایجاد و موجب شد تا نهادهای دیگری غیر از ایرانداک در امر مشابهت‌یابی وارد شده و یکپارچه‌سازی و تجمیع داده‌های علمی کشور در یک نهاد متمرکز جهت مشابهت‌یابی دقیق‌تر با مشکل مواجه شود. اگرچه هیئت‌وزیران مصوبه خویش را اصلاح کرد، اما این چالش همچنان پابرجاست. در جهت حل این مسئله موارد ذیل پیشنهاد می‌شود:

■ در راستای مصوبه هیئت‌وزیران در تاریخ ۱۴۰۱/۱۲/۱۴ به

۱. رهبر معظم انقلاب اسلامی در تاریخ ۲۹/۰۶/۱۳۹۳، در اجرای بند «۱» اصل (۱۱۰) قانون اساسی سیاست‌های کلی «علم و فناوری» را که پس از مشورت با مجمع تشخیص مصلحت نظام تعیین شده است، ابلاغ کردند.

■ اجرای ماده (۱۹) قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد جهت انتشار تمامی پژوهش‌هایی که با بودجه عمومی انجام گرفته‌اند، توسط ایرانداک در پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) بلافاصله پس از ثبت در سامانه به‌روزرسانی و ارتقای سامانه مشابهت‌یاب پژوهشگاه ایرانداک جهت پوشش محتوای موجود در بستر اینترنت و استفاده از روش‌های هوشمند مشابهت‌یابی معنایی و استفاده از هوش مصنوعی.

■ به‌منظور یکپارچه‌سازی، مدیریت بر نحوه نگاهداری، بهبود امنیت، سامان‌دهی و انسجام‌بخشی به تبادل داده و اطلاعات علمی کشور به‌تبع مشابهت‌یابی کارآمدتر، پایگاه موجود در پژوهشگاه ایرانداک به‌عنوان یکی از پایگاه‌های داده و اطلاعات پایه، موضوع ماده (۱۰) قانون مدیریت داده و اطلاعات ملی با تولی‌گری وزارت علوم، تحقیقات و فناوری اضافه شود.

■ ارتقای زیرساخت‌های موجود در ایرانداک جهت مقابله با بدرفتاری‌های علمی.

منابع و مآخذ

- [۱]. زراعت کیش، یوسف. گزارش نظارتی «قانون پیشگیری و مقابله با تقلب در تهیه آثار علمی» - عملکرد دستگاه‌های اصلی حوزه آموزش عالی. تهران: دفتر مطالعات آموزش و فرهنگ، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۴۰۲.
- [۲]. پژوهشکده فناوری اطلاعات، گزارش عملکرد تبصره «۹» قانون پیشگیری و مقابله با تقلب در تهیه آثار علمی در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۱. تهران: پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، ۱۴۰۲.
- [۳]. پژوهشکده فناوری اطلاعات، گزارش عملکرد تبصره «۹» قانون پیشگیری و مقابله با تقلب در تهیه آثار علمی در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹. تهران: پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، ۱۴۰۱.
- [۴]. پژوهشکده فناوری اطلاعات، گزارش دشواری‌های سازمان‌دهی اطلاعات. تهران: پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، ۱۴۰۱.
- [۵]. معاونت پژوهش حوزه‌های علمیه، گزارش سامانه‌ها و فرایندهای پیشگیری و مقابله با تقلب در حوزه علمیه. قم: معاونت پژوهش، مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه، ۱۴۰۲.
- [۶]. معاونت پژوهش حوزه‌های علمیه، سامانه مشابهت‌یاب متون سمیم نور. قم: مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه، ۱۴۰۲.
- [۷]. دفتر وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی. نامه ارسالی وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به کمیسیون علمی، فناوری و هوشمندسازی هیئت دولت به شماره ۱۰۰/۱۴۰۶ در خصوص «اصلاح بند «۷» ماده (۱) آیین‌نامه اجرایی قانون پیشگیری و مبارزه با تقلب در آثار علمی». تهران: دفتر وزارتی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، ۱۴۰۱.
- [۸]. معاونت علوم انسانی و هنر، معاونت علوم، مهندسی و کشاورزی. گزارش سامانه‌ها و فرایندهای پیشگیری و مقابله با تقلب در دانشگاه آزاد اسلامی. تهران، معاونت تحقیقات، فناوری و نوآوری دانشگاه آزاد اسلامی، ۱۴۰۲.

گزیده سیاستی

ایجاد سامانه‌های مشابهت‌یاب موازی در مؤسسات و نهادهای علمی موجب عدم کارآیی موضوع مشابهت‌یابی در اسناد علمی و همچنین عدم یکپارچه‌سازی و حکمرانی ناکارآمد بر داده و اطلاعات علمی کشور شده است. پیشنهاد می‌شود همه پایگاه‌های موازی حذف و در پایگاه ابراندک، تجمیع شوند.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، روبروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۳۰۰۰ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۵۸۵۵ پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وبسایت: rc.majles.ir